

STAN DYSCYPLINY NAUKOWEJ: ARCHITEKTURA I URBANISTYKA W POLSCE

STATE OF ART OF THE SCIENTIFIC DISCIPLINE: ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING IN POLAND

Zbigniew Władysław Paszkowski

dr hab. inż. arch. prof. ndzw.

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
Wydział Budownictwa i Architektury
Instytut Architektury i Planowania Przestrzennego

STRESZCZENIE

Artykuł opracowany został na podstawie wypowiedzi autora na posiedzeniu Plenarnym Komitetu Architektury i Urbanistyki PAN w Warszawie w dniu 25.09.2010 roku i stanowi próbę określenia zakresu dyscypliny naukowej: architektura i urbanistyka, jej stanu w porównaniu z poziomem światowym oraz jej silnych i słabych stron. Autor stwierdza, że dyscyplina ta ma duże szanse rozwojowe w Polsce i za granicą. Barrierami jej rozwoju są ograniczenia formalno-prawne i niski budżet na rozwój naukowy.

Słowa kluczowe: architektura, urbanistyka, badania naukowe, projektowanie.

ABSTRACT

The paper was prepared on hand of the author's presentation at the Plenary Meeting of the Architecture and Urban Planning Committee of Polish Academy of Sciences in Warsaw, held on 25-th of September 2010 and is a trial to define the range of the scientific discipline of architecture and urban planning in Poland, it's state of art in comparison to the world level and it's strong and weak features. Author concludes, that this discipline has big development chances in Poland and abroad. The development barriers consist of formal and legal prescriptions and low budget for financing the scientific development.

Key words: architecture, urban planning, scientific research by design.

OKREŚLENIE ZAKRESU DYSCYPLINY NAUKOWEJ

Dyscyplina naukowa: architektura i urbanistyka obejmuje zagadnienia zagospodarowania przestrzeni życia człowieka we wszystkich skalach przestrzennych, w różnych zakresach oraz w różnych perspektywach czasowych. Dyscyplina ta obejmuje działania związane zarówno z wykonywaniem zawodu architekta i urbanisty, jak i działania związane z rozwojem teorii tej dyscypliny i badaniami naukowymi.

W zakresie teorii architektury i urbanistyki dyscyplina obejmuje badania naukowe o charakterze badań historycznych, badań podstawowych nad formą i funkcją architektury i urbanistyki, metodologią twórczości, a także badań nad zagadnieniami estetycznymi, socjologicznymi i psychologicznymi związanymi z przestrzenią zurbanizowaną i architekturą.

W zakresie wykonywania zawodu architekta i urbanisty, dyscyplina ta obejmuje planowanie przestrzenne, planowanie miejscowe, zagospodarowywanie wybranych obszarów, projektowanie urbanistyczne, projektowanie architektoniczne różnych form zabudowy, projektowanie wnętrz, wystawiennictwo i wzornictwo oraz projektowanie konserwatorskie.

ZNACZENIE SPOŁECZNE DYSCYPLINY

Znaczenie społeczne tej dyscypliny nauki jest olbrzymie, choć nie w pełni doceniane. Właściwe ukształtowanie przestrzeni zurbanizowanej ma bowiem istotny i bezpośredni wpływ na efektywność ekonomiczną, jakość życia, poczucie bezpieczeństwa, utożsamianie się mieszkańców z ich miejscem zamieszkania, odczuwanie społecznych więzi, budowanie wrażliwości na piękno itp. Nauka, w ramach tej dyscypliny naukowej, stwarza podstawy teoretyczne podejmowania właściwych działań w praktyce zawodowej, a także oddziałuje na kształtowanie się wrażliwości przestrzennej, historycznej i artystycznej społeczeństwa. Sposób ukształtowania przestrzeni zamieszkiwania i przebywania ludzi ma zarówno pośredni, jak i bezpośredni wpływ na ich kondycję fizyczną i psychiczną¹.

STAN DYSCYPLINY W PORÓWNANIU Z POZIOMEM ŚWIATOWYM

Architektura i urbanistyka polska jako dyscyplina nauki i sztuki nie wypada najlepiej w porównaniu z poziomem światowym. Niski poziom środków na badania naukowe odzwierciedlony jest przez niewielką ilość publikacji specjalistycznych. Większość czasopism skierowana jest do grona profesjonalistów, co zawęża oddziaływanie nauki w zakresie architektury i urbanistyki. Pojawiające się książki z tego zakresu mają niskie nakłady i rzadko są tłumaczone na języki kongresowe. W większości są to pozycje przybliżające architekturę światową czytelnikowi polskiemu, a nie odwrotnie. W tej dyscyplinie w Polsce brakuje przede wszystkim skutecznego sposobu transmisji informacyjnej polskich osiągnięć na obszar anglojęzyczny. Zbyt mało jest informacji o polskiej architekturze i urbanistyce w renomowanych czasopismach światowych, mało jest też tłumaczeń polskich publikacji naukowych z zakresu architektury i urbanistyki. Niezaprzeczalnie jednak, nauka polska w tym zakresie dysponuje olbrzymim potencjałem wiedzy teoretycznej i praktycznej, która mogłaby znaleźć zainteresowanie na płaszczyźnie międzynarodowej.

---

¹ Wśród bogatej literatury na ten temat warto wspomnieć książki Grażyny Schneider-Skalskiej pt.: *Kształtowanie zdrowego środowiska mieszkaniowego*, Kraków 2004, Marka Czyńskiego pt.: *Architektura w przestrzeni ludzkich zachowań*, Szczecin 2007, Teresy Kusionowicz pt.: *Projektowanie budynków mieszkalnych a zdrowie człowieka*, Kraków 2008, a także wypowiedź Anny Palej na konferencji *Przestrzeń Bezpieczna* pt.: *Współczesna transformacja cywilizacyjna a bezpieczeństwo psychiczne człowieka*, Kraków 2005

Przyczynami tego stanu rzeczy są m.in.: wciąż jeszcze niekonkurencyjny, wobec innych krajów rozwiniętych, stan zagospodarowania przestrzennego naszego kraju² oraz niewystarczające mechanizmy wspierania badań naukowych i promocji osiągnięć realizacyjnych w tej dyscyplinie. Niski stan jakości zagospodarowania przestrzennego kraju wynika z wielu złożonych przyczyn, takich jak m.in.: wieloletnie zaniedbania w okresie PRL, „utowarowienie” przestrzeni i komercjalizacja budownictwa mieszkaniowego i użyteczności publicznej, spontaniczny charakter zabudowy terenów podmiejskich, unieważnienie planów zagospodarowania przestrzennego w roku 2003³, brak kontroli jakości środowiska budowanego.

Pośrednią przyczyną powyższego stanu rzeczy jest brak w systemie edukacji na poziomie podstawowym i średnim kształcenia świadomości przestrzennej i wrażliwości estetycznej na architekturę i otoczenie⁴. Kuriozalna jest konieczność wyboru przez uczniów w szkole pomiędzy przedmiotami: muzyka lub plastyka. Takie ograniczenia w edukacji wrażliwości artystycznej i estetycznej młodego pokolenia nie powinny w ogóle mieć miejsca.

Nie sprzyjają powstawaniu architektury o wysokiej konkurencyjnej jakości przyjęte ustawowo zasady przetargowego wyboru rozwiązań do realizacji polegającego na wyborze rozwiązań najtańszych⁵. Niska cena jest często złudna, gdyż idzie w parze ze stosowaniem tanich, przestarzałych metod realizacji i wyższych kosztów eksploatacji, często też z pominięciem zagadnień estetyki. Nieliczne konkursy architektoniczno-urbanistyczne, choć przynoszą niezwykle ciekawe rozwiązania przestrzenne, nie zawsze są realizowane. Bariery związane z wysokimi kosztami realizacji projektów konkursowych w wielu wypadkach ograniczają możliwości ich urzeczywistnienia lub powodują istotne zmiany, niekorzystne z punktu widzenia ostatecznego efektu estetycznego i funkcjonalno-przestrzennego⁶. Współczesna architektura polska została podporządkowana w dużym stopniu ekonomii – na ogół to nie twórcze wizje architekta decydują o przyszłym wyglądzie miast i ich konkurencyjności na poziomie światowym a inwestor, którego zamierzeniem jest realizacja architektury przy najmniejszych kosztach i maksymalnym zysku. W efekcie działalności deweloperskiej, pozbawionej często kontroli urbanistycznej na skutek braku miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, dochodzi do kreowania przestrzeni zurbanizowanej o architekturze o niskiej jakości, nie związanej przestrzennie z otoczeniem. Możliwość osiągnięcia w dyscyplinie architektury i urbanistyki polskiej poziomu światowego uzależniona jest od sposobu wykonywania zawodu architekta. W większości przypadków architektki w Polsce działają w małych zespołach lub samodzielnie, w trudnych, biurokratyzowanych warunkach. Osiągnięcie poziomu światowego oznacza również konieczność podejmowania prac projektowych za granicą. Udział w trudnych i wysokonakładowych konkursach architektonicznych, konieczność zmierzania się z potężnymi światowymi biurami projektowymi, posiadającymi wysoko wykwalifikowaną kadrę lub możliwości prowadzenia badań architektoniczno-urbanistycznych na

---

2 Z tym faktem wiąże się konieczność rozwiązywania problemów podstawowych – zapewnienia mieszkania, pracy, usług podstawowych i komunikacji. Potrzeby estetyczne, jakości architektury, jakości przestrzeni – są wciąż jeszcze traktowane jako towar luksusowy, na który nas nie stać.

3 Na mocy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r., Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717, art. 86 i 87 studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz plany miejscowe uchwalone przed 1. stycznia 1995 straciły ważność.

4 Na konieczność kształcenia estetycznego i architektonicznego już w trakcie nauczania początkowego zwraca uwagę Krajowa Rada Izby Architektów RP, domagając się budowania systemu powszechnej edukacji architektonicznej (więcej informacji w portalu: <http://www.architekci.pl/architekturaedukacja/>

5 Ustawa prawo zamówień publicznych z 29.stycznia 2004 w rozdz.4 pt.: Wybór najkorzystniejszej oferty, w paragrafie 9 mówi o stosowaniu ceny jako kryterium podstawowym wyboru ofert. <http://www.uzp.gov.pl/cmsws/page/GetFile1.aspx?attid=2541>

6 Przykładem może być rezygnacja przez Rektora ZUT w Szczecinie z budowy nowego gmachu Biblioteki Głównej i zespołu dydaktycznego z aulą w wyniku wygranego konkursu, planowanego przy al. Piastów w Szczecinie (proj. arch. Z. Paszkowski z zespołem).

szeroką skalę nie sprzyja uzyskiwaniu rezultatów porównywalnych z osiągnięciami biur zachodnioeuropejskich czy amerykańskich. .

PERSPEKTYWY ROZWOJOWE DYSCYPLINY NAUKOWEJ

W opinii wielu znawców przedmiotu i w konfrontacji z wynikami nauczania w innych krajach, nauczanie w zakresie architektury i urbanistyki w Polsce charakteryzuje wysoki poziom. Ten segment dyscypliny naukowej architektury i urbanistyki może zatem stać się i staje się polskim towarem eksportowym. O olbrzymim potencjale twórczym młodych polskich architektów i urbanistów świadczy uznanie absolwentów naszych kierunków studiów: architektury i urbanistyki, jakim się cieszą poza granicami kraju. Polscy architekci są chętnie zatrudniani w zagranicznych biurach projektowych, biorą udział w konkursach międzynarodowych, odnosząc sukcesy. Przykładem wysokiej jakości polskiej myśli architektonicznej jest bijący rekordy popularności pawilon polski na światowej wystawie EXPO w Szanghaju⁷. Projekt tego pawilonu, dzieło młodych polskich architektów, jest dowodem na to, że w zakresie twórczym, polscy architekci potrafią doskonale sprostać konkurencji zagranicznej.

Jeśli jednak porównamy polską i zagraniczną działalność w zakresie badań naukowych oraz ilości, nakładu i jakości publikacji naukowych w dyscyplinie naukowej: architektura i urbanistyka - sytuacja wygląda zdecydowanie gorzej. Jest konieczne, by dążyć do zwiększenia przyznawanych środków finansowych na badania podstawowe w zakresie architektury i urbanistyki. Należy również zwiększyć możliwości prowadzenia badań w tej dyscyplinie wraz z możliwością szerokiego publikowania ich rezultatów. Konieczna jest również spopularyzowanie osiągnięć polskich architektów w zakresie współczesnych realizacji architektonicznych. Osiągnięcie poziomu światowego możliwe jest dzięki zwiększeniu przepływu informacji o działalności polskich badaczy i twórczych architektów. Związane jest z tym tłumaczenie polskich książek na język angielski, a także dążenie do zwiększenia liczby czasopism polskich z zakresu architektury i urbanistyki o statusie czasopism z listy filadelfijskiej.

Wydaje się również sprawą dużej wagi „praca u podstaw” – kształcenie estetyczne odbiorców architektury i urbanistyki. Bez odpowiedniego odbiorcy architektury i urbanistyki, trudno mówić o wzmacnianiu dążeń do uzyskiwania coraz ciekawszych rozwiązań przestrzennych w architekturze, a w rezultacie o konkurowanie z architekturą światową.

Problemem polskiej architektury i urbanistyki jest zawłaszczanie kolejnych pól działania architekta przez inne wyspecjalizowane zawody pokrewne. Dla podniesienia prestiżu i rangi zawodu architekta w Polsce, istnieje stała konieczność podkreślenia tradycyjnej, wiodącej roli architekta zarówno w procesie twórczym, jak i na etapie realizacyjnym. Wiąże się to z koniecznością rozszerzenia i pogłębienia zakresu kształcenia architektów o zagadnienia techniczne, technologiczne i koordynacyjne w procesie budowlanym. W przeciwnym razie rola architekta zostanie ograniczona do roli konsultanta z zakresu estetyki lub kreślarza. Architekt powinien mieć świadomość całego procesu inwestycyjnego i być przygotowany do ponoszenia odpowiedzialności za wszystkie fazy inwestycji – od koncepcji, poprzez projekty budowlane, techniczne, budowę, aż do odbiorów technicznych i kontroli finansowania procesu budowlanego łącznie. Jest to zawód zarówno syntetyzujący, jak i analityczny lub inaczej: zarówno ogólny (holistyczny) jak i specjalistyczny. Jest to kierunek, który w wielostopniowym systemie kształcenia należy rozwijać i wspomagać na każdym jego etapie.

⁷ Projekt polskiego pawilonu na EXPO 2010 w Szanghaju został odznaczony srebrnym medalem za najbardziej kreatywną promocję kraju (Źródło: <http://www.poland.gov.pl/Events,7072x377.html>; <http://www.expo2010.com.pl/#/en/news>)

STAN KADRY I PERSPEKTYWY JEJ ROZWOJU

Istniejące unormowania prawne w dyscyplinie architektury i urbanistyki stawiają przed kadrami naukowymi wysokie wymagania. W tej dyscyplinie wymagania ustawowe stanowią szczególne utrudnienie dla rozwoju kadry naukowej, gdyż podstawowym przedmiotem działalności większości architektów i urbanistów jest planowanie i projektowanie, a więc praktyczne wykonywanie zawodu. Również wielu pracowników naukowych równocześnie z działalnością dydaktyczną i naukową, prowadzi swoją działalność projektową. W wielu przypadkach stanowi to dużą przeszkodę w terminowym uzyskiwaniu stopni naukowych, wymagających innego rodzaju pracy. Twórcza praca zawodowa jest jednak niezbędnym doświadczeniem, by móc uczyć zawodu kolejne pokolenia architektów. Praca projektowa architektów i urbanistów nie jest traktowana na ogół jako praca badawcza czy osiągnięcie naukowe w taki sposób, jak to ma miejsce np. w przypadku artystów plastyków, dla których praca twórcza jest jednocześnie pracą naukową. Istnieje silna dysproporcja w możliwościach uzyskiwania stopni naukowych w niektórych innych dyscyplinach nauki i sztuki, względem omawianej dyscypliny architektury i urbanistyki, na niekorzyść tej ostatniej.

Uprawnienia do nadawania stopni doktora nauk technicznych w dziedzinie architektura i urbanistyka posiadają wydziały architektury w Warszawie, Krakowie, Gliwicach, Wrocławiu, Poznaniu i Gdańsku. Uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego mają wydziały architektury w Warszawie, Krakowie i we Wrocławiu. Stwarza to określone trudności dla rozwoju kadry naukowej w innych ośrodkach. Tworzenie wydziałów architektury w Lublinie, Rzeszowie czy Opolu trwało wiele lat, m.in. z powodu braków kadrowych. W okresie ostatniego 20-lecia nie przybyły też żadnemu wydziałowi architektury w Polsce nowe prawa do doktoryzowania i habilitowania. Mimo stagnacji w sferze formalnej, obserwuje się stały wzrost kwalifikacji naukowych młodej kadry naukowej. W nieuchronny sposób odchodzące na emeryturę kolejne roczniki kadry profesorskiej muszą być w ramach procesu wymiany pokoleń zastępowane młodszym pokoleniem naukowców.

W opinii wielu architektów i urbanistów perspektywy rozwoju kadry naukowej byłyby znacznie lepsze w dyscyplinie architektury i urbanistyki, gdyby w szerszym zakresie można było dopuścić do habilitacji osoby ze znaczącym dorobkiem zawodowym, a do tytułu profesora osoby ze znaczącym dorobkiem w edukowaniu kadry naukowej oraz osiągnięciami zawodowymi, które traktowane byłyby na równi z dorobkiem naukowym⁸.

KIERUNKI KSZTAŁCENIA

Obecnie w ramach dyscypliny naukowej: architektura i urbanistyka funkcjonują następujące kierunki kształcenia: architektura i urbanistyka, wzornictwo, architektura krajobrazu, architektura wnętrz. Na kierunkach ekonomicznych uniwersytetów powstają nowe kierunki dotyczące gospodarki przestrzennej. Wszystkie te kierunki kształcenia zajmują się tym samym zagadnieniem kształtowania przestrzeni bytowania człowieka. Dotyczą jednak odmiennych skal tej przestrzeni i różnego zakresu problematyki: od formy, poprzez konstrukcję, funkcję, materiał do zagadnień psychologii, socjologii, ekonomii i zarządzania. Trzeba jednak dodać, że architektura i urbanistyka to dziedzina nie tylko naukowa, ale i artystyczna. Dobór osób na studia na tym kierunku kształcenia następuje z uwzględnieniem predyspozycji artystycznych – wyobraźni przestrzennej, umiejętności przekazu wizualnego, kreatywności. Po ukończeniu studiów ukierunkowanych na kształcenie kreatywne, absolwenci architektury i urbanistyki dysponują najlepszymi predyspozycjami do pracy we wszystkich obszarach tematycznych tej dyscypliny. Właściwe rozwijanie tego

⁸ Opinię taką reprezentuje m.in. prof. Witold Cęckiewicz, nestor polskiej architektury i urbanistyki oraz wieloletni członek Centralnej Komisji ds. Tytułów i Stopni Naukowych, w dyscyplinie architektury i urbanistyki. Uważa on, że doświadczenie zawodowe jest co najmniej równoważne z pracą naukową o charakterze badawczym. Jest on też nadal gorącym orędownikiem uznawania dorobku zawodowego, jako wystarczającego do uzyskiwania stopni naukowych w tej dyscyplinie.

właśnie kierunku kształcenia wydaje się niezwykle istotne dla możliwości kreowania w przyszłości ładu przestrzennego.

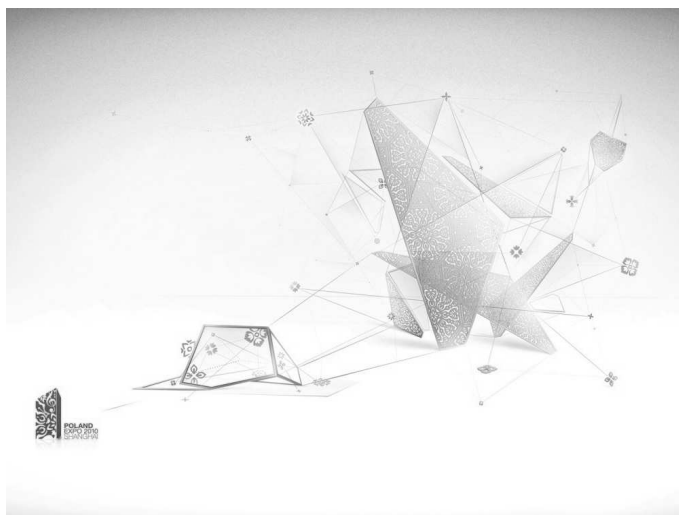
SŁABE STRONY I MOŻLIWOŚCI ICH USUNIĘCIA

Do słabych stron dyscypliny: architektura i urbanistyka jako dyscypliny naukowej należy na ogół praktyczny charakter rozważań. Problem, w jakim stopniu projekt architektoniczny stanowi problem badawczy i może być traktowany na równi z klasycznymi badaniami naukowymi, nie został jeszcze w pełni rozwiązany. Wydaje się w pełni uzasadnione, aby uznawać projekt architektoniczny i zachodzące w trakcie projektowania procesy analizowania, syntetyzowania i twórczej interpretacji jako ogólnie rozumiany „proces badawczy”. Pozwoliłoby to na uznanie działalności twórczej architektów jako równoważnej w stosunku do działalności badawczej, a architektom prowadzącym praktykę biurową na ubieganie się o stopnie naukowe w szerszym zakresie. Jest oczywiste również, że stanowisko takie przyczyniłoby się do lepszego sprzężenia zwrotnego pomiędzy teorią architektury i urbanistyki a praktyką wykonywania zawodu.

Jednym z mankamentów tej dziedziny w stosunku do innych dziedzin naukowych w Polsce jest niewielka liczba utytułowanych profesorów. Zmiana kryteriów oceny kandydatów na stanowiska profesorskie, uwzględniająca w większym stopniu dorobek profesorski w postaci projektów i realizacji architektonicznych czy urbanistycznych, mogłaby umożliwić awansowanie do godności profesorskiej wielu wybitnych architektów i zbliżyć teorię akademicką do praktyki wykonywania zawodu.

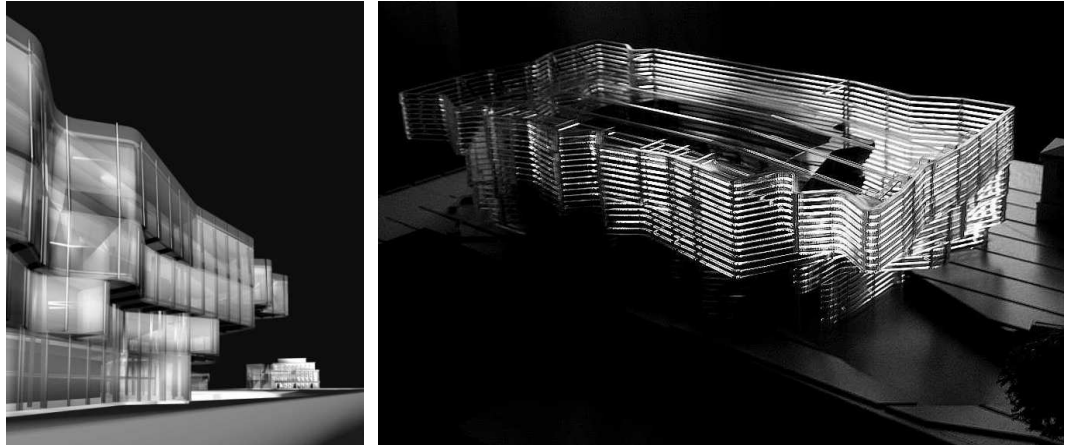
WNIOSKI

Dyscyplina naukowa: architektura i urbanistyka jest dyscypliną globalną o dużym potencjale rozwojowym. Perspektywy rozwoju tej dyscypliny są optymistyczne. Architekci i urbaniści polscy mogą z dużym powodzeniem konkurować na rynkach światowych. Warunki uzyskania sukcesów w tej dziedzinie należy upatrywać w zwiększeniu wymiany naukowej, polepszeniu możliwości finansowania badań naukowych i publikowania wyników badań i projektów w języku angielskim, stałym powiększaniu i właściwym doborze kadry nauczającej. Nauczanie architektury i urbanistyki powinno być wzbogacone o kadre związaną z praktyką wykonywania zawodu. Kadra nauczająca wywodząca się z praktyki powinna uzyskiwać łatwiejszy dostęp do stopni i tytułów naukowych.

Ryc. 1. Plakat ilustrujący ideę pawilonu polskiego na targach EXPO 2010 w Szanghaju. Źródło: <http://www.expo2010.com.pl/#/en/news>

Fig. 1. Poster illustrating the idea of the Polish exhibition pavillon designed for the EXPO 2010 Fair In Shanghai.

Ryc. 2. Sala Koncertowa we Wrocławiu. Nie nagrodzony projekt konkursowy z 2006 roku opracowany przez katalońskie biuro architektoniczne Lagula z Barcelony we współpracy międzynarodowej z biurem URBICON Spółka z o.o. ze Szczecina. Źródło: materiały własne autora

Fig. 2. Concert Hall in Wrocław. Not awarded competition entry form 2006 elaborated by the Catalan architecture office Lagula from Barcelona in co-operation with the architectural office URBICON Ltd. from Szczecin.

Ryc. 3. Szczecin – Kępa Parnicka. Wizjonerska propozycja możliwości zabudowy wyspy na Odrze w śródmiejskim obszarze Szczecina opracowana przez biuro projektowe FORM Architekter w Danii we współpracy z biurem architektonicznym URBICON Spółka z o.o. ze Szczecina. Źródło: materiały własne autora.

Fig. 3. Szczecin – The Parnicka Island. Visionery proposal showing the possibilities of the urbanization of the river island centrally located in Szczecin elaborated by the Danish design office FORM Architekter from Denmark in co-operation with the architectural office URBICON Ltd from Szczecin.

Ryc.4. Warszawa Tulipan House. Budynek biurowy zaprojektowany przez polskie biuro projektów E&L Architects nagrodzony prestiżową nagrodą The Best Commercial Architecture w konkursie Europe & Africa Property Awards 2009 (realizowanym w kooperacji z CNBC Arabia). Jest to wyjątkowy sukces, gdyż po raz pierwszy uhonorowano projekt zrealizowany w Polsce. Ponadto E&L Architects jest pierwszą polską firmą nagrodzoną w tym konkursie. Źródło: <http://www.budnet.pl>

Fig. 4. Warsaw. Tulipan House. Office building designed by the Polish architectural office E&L Architects awarded with the prestigious award The Best Commercial Architecture In the competition Europe&Africa Property Awards 2009 (realized In co-operation with CNBC Arabia). This is an extraordinary success, because for the first time it was awarded the project build in Poland. E&L Architects is the first Polish company awarded in this competition.

Ryc. 5. Lomazzo COMONEXT – Włochy wrzesień 2010. Warsztaty architektoniczno-urbanistyczne zorganizowane dla studentów europejskich szkół architektury z inicjatywy prof. Ado Franchini z Politechniki w Mediolanie. Źródło: materiały własne autora

Fig. 5. Lomazzo COMONEXY – Italy, September 2010. International architectural and urban workshop organized for students of European schools of architecture by initiative of Prof. Ado Franchini from the Politecnico di Milano.

Ryc. 6. Lomazzo COMONEXT – Włochy wrzesień 2010. Jeden z przykładów współpracy międzynarodowej, w której polscy studenci architektury i urbanistyki uzyskali najwyższe oceny na tle gremium międzynarodowego. Prof. Ado Franchini (po lewej), prof. Zbigniew Paszkowski (w środku) w trakcie prezentacji wyników warsztatów dla lokalnej społeczności miasta. Źródło: materiały własne autora

Fig. 6. Lomazzo COMONEXT – Italy, September 2010. One of the examples of international co-operation, in which the participating Polish students of architecture and urban planning got best notes in the international background. On the picture: Prof. Ado Franchini (left) and Prof. Zbigniew Paszkowski (middle) during the presentation of the workshop results for the local community.

STATE OF ART OF THE SCIENTIFIC DISCIPLINE: ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING IN POLAND

Scientific discipline: architecture and urban planning enhances the problems of arrangement of living spaces of Man in all scales and different time perspectives. This discipline comprises both the activities related to the professional activities of architects and urban planners and to the development of this discipline and scientific research.

The main areas of the theoretical research in architecture and urban planning disciplines are: historic research, basic research on forms and functions of architecture and urban design, methodology of design, as well as research on esthetical, sociological and psychological issues in relation to urbanized areas and built-up environment.

The professional activity of architects and urban planners comprises the spatial and local planning, arrangement of selected areas, urban design, architectural design of different build forms, as well as interior and fair design, product design and design in monumental conservation.

The discipline plays great social role in everyday life, however seems not to be appreciated properly. Thus the right arrangement of the urban space has an important and immediate impact on the economic results, living quality, notions of security, identity of the

inhabitants with the place of their living, on building the social relations and sensitivity for beauty. The way of environmental arrangement has immediate impact on the human condition both physical and psychological.

To estimate the status of this discipline in Poland a comparative study is needed. Polish architecture and urban planning as the discipline of science and arts is not the best, when compared with the world level. Low subventions for research results in low quantity of specialist publications. Most of the books on architecture and urban planning in Poland are publications of foreign authors. There is a lack of properly organized transmission of Polish achievements to the English speaking realm. The Polish science in the discussed discipline dispose over the reasonable potentiality on theoretical and practical knowledge and experience, which could be of larger interest at the international level.

Another problem is the esthetic and spatial education on the ground and secondary level of education, which is not properly developed. This circumstance, as well as lack of esthetically developed urban space during the socialist period in Poland results in certain indifference toward need of beauty and order in the public space areas and architecture.

Even the actual state directives promote cheap solutions, according to the "rule of state orders" in architectural and urban design and construction works. Often the elected cheap solutions mean appointment of low range architects and rejection of continuity and esthetic values in build environment. There are very limited number of architectural competitions. Not all results of organized competitions are subject of realization. In some cases the changes in the projects, done due to costs limitations, bring unsatisfactory esthetic effects. Contemporary Polish architecture has been subordinated economy, what means, that not the architects and it's visions are deciding about the future build environment, but the investors budget. Investors ideas are in the majority of cases to realize architecture with minimal costs and sell the built spaces with maximum profit. This way of development is often going on with no urban control, because of high cost and long terms of local planning procedures. In many cases the created architecture has low quality and no context with the surroundings. The possibility to reach the world level of architecture is therefore connected with the way the architectural profession is realized, what depends on overall economic situation.

Most of Polish architects and urban planners are working in small teams or alone. Reaching the international level means taking part in international competitions, which in many cases need a lot of efforts and demand high quality of work and research. The competition with good equipped and professionally prepared world size offices is a very difficult task. That is why the successes of Polish architects abroad are so satisfactory, but very seldom.

Many specialists agree, that in the field of architectural and urban education the results in Polish schools of architecture, when compared with the education in other countries, are placed quite high. This part of the discipline of architecture and urban design can be the subject of Polish export. The young architects dispose over the huge inventive potential, which is hardly used in praxis in Poland. But they are very warmly welcomed in other countries.

It seems to be essentials to enlarge funds for research purposes in the field of architecture and urban planning, publication and translation possibilities. There is a current need to make more publicity outside professional circle around good examples of architecture build by Polish architects. An effective information flow about achievements in this discipline in Poland should be provided.

The esthetic education of the whole Polish society seems the one of the most important issues. There is also a need to keep the traditional role of the architect as a leading person in the design and building processes. The weak side of the discipline of architecture and urban planning is its prevailing practical character. In which extend the architectural project can be treated as a research problem in the same way it is in other disciplines is

still not solved. The treatment of architectural and urban projects as equal to the scientific research, could contribute to better involvement of architects with good professional achievements in the educational processes and match academic theory with the design in reality. Lack of professors in this discipline, resulting from the high standards of scientific achievements, could be solved by the way.

Discipline of architecture and urban planning in Poland is a global discipline with a big development potential and optimistic development perspective. Polish architects can compete on the international level and have some interesting achievements. They can also co-operate with foreign architectural offices in common projects. For further development of the discipline the most important conditions are the international exchange of students and scientific staff, better publication possibilities and flow of information. Seems crucial also to use possibilities of educational staff enrichment by employing at the schools of architecture leading architects, which are active in their profession and have interesting realizations. For those architects the smoother path to become university professor should be elaborated.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Czyński M., *Architektura w przestrzeni ludzkich zachowań*, Szczecin 2007
- [2] Kusionowicz T., *Projektowanie budynków mieszkalnych a zdrowie człowieka*, Kraków 2008
- [3] Gzell S., *Miasto jako przedmiot badań urbanistyki*, Warszawa, KAIU 4/2008
- [4] Palej A., *Współczesna transformacja cywilizacyjna a bezpieczeństwo psychiczne człowieka*, Kraków 2005
- [5] Schneider-Skalska G., *Kształtowanie zdrowego środowiska mieszkaniowego*, Kraków 2004
- [6] *Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r.*, Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717
- [7] *Ustawa prawo zamówień publicznych z 29.stycznia 2004*; <http://www.abc.com.pl/serwis/du/2010/0759.htm>
- [8] <http://www.architekci.pl/architekturaedukacja/>
- [9] <http://www.gdansk.twoje-miasto.pl/wiadomosci,3hf,genius-loci-projekt-edukacji-architektonicznej-dla-dzieci>
- [10] <http://www.poland.gov.pl/Events,7072x377.html>
- [11] <http://www.forum-dialogu.pl>
- [12] <http://www.lagula.es>
- [13] <http://www.urbicon.pl>

O AUTORZE

Zbigniew Władysław Paszkowski – dr habilitowany inż. architekt, absolwent Wydziału Architektury Politechniki Krakowskiej, od roku 2000 profesor Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego, prodziekan Wydziału Budownictwa i Architektury, autor wielu artykułów naukowych i trzech publikacji książkowych. Architekt Miasta Szczecina w latach 2003-2005. Autor wielu projektów i realizacji architektonicznych, m.in. Książnica Pomorska w Szczecinie, Hotel Qubus w Krakowie.

AUTHOR'S NOTE

Zbigniew Władysław Paszkowski – PhD Eng. Architect, has completed architectural education at the Technical University in Cracow. Since year 2000 professor of the West Pomeranian University of Technology, vice-dean of the Civil Engineering and Architecture Faculty, author of several scientific papers and three books on architecture. Architect of the City of Szczecin in the years 2003-2005. Author of many architectural projects and realizations, f.e. West Pomeranian Library in Szczecin, Qubus Hotel in Cracow.